

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumatographia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Caput VII

urn:nbn:de:bsz:31-97032

rum regione navigantibus tantas ciet Typhon procel-
 las, ut nonnisi miraculo effugiatur naufragium. In
 regione S. Vincentii, sylvas extirpat: in Hispaniola
 ad stadii intervallum, sublatos transfert homines. In
 Insula Ormutio si excitentur, fervore interimunt ob-
 vios, occisorumque carnes, quod aqua ferventi fieri
 videmus, ab ossibus disjungunt. Periculum ut effu-
 giant, corpora in aquis occultantur ad caput. *Ovetan.*
l. 6. Polus l. 1. c. 5. Obversis Austro genitalibus mire
 afficiuntur scæminæ libidine, Boream generationi per-
 commodum producit; quo fit ut morientes spiritu
 excitare credatur. *Rhodig. l. 14. c. 4. & lib. 15. c. 23.*
 In Lesbo apud Mytilenam Austro flante ægrotant ho-
 mines, Coro tussunt, Septentrione in integrum resti-
 tuuntur. In Tercera ferrum & lapides ardit. *Bertius*
in Geographia. Inter cæteros sunt & Etesiæ, sed præ-
 insignis modestiæ venti. Singulis annis biduo post ex-
 ortum Caniculæ spirare quadraginta diebus solent.
 Moderantur flatu suo calorem, ætatem frangunt, &
 à mensium ferventissimorum gravitate defendunt. A
 tertia diei oriuntur horâ; (unde somniculosorum no-
 men) noctu desinunt. Gigni à calore magno, nives in
 locis Septentrionalibus adhuc reliquos colliquante,
 verisimile videtur. Verisimile exoeratas nive terras
 retectasque spirare liberior. Antiqui Sactis placabant
 entos. Structum Boreæ apud Ilissum à Græcis Tem-
 plum, author est Herodorus. Bureasmos Athenis nun-
 cupabant, qui Boreæ festa ducerent. Romæ ædem tem-
 pestatis fuisse P. Victori credimus. *Rhodig. l. 20. c. 25.*

CAPUT VI.

DE TERRÆ MOTU.

ARTICULUS I.

De ortu terræ motus.

A Quam subter in terrarû cavernis undantium flu-
 atibus terram moveri, antiquissimi existimabant: inde

inde Neptunum *Ἐννοσίγαιον ἢ σεισσίγωνα* appellave-
re. *Gell. l. 2. c. 28.* Alii ventum in superficie terræ, in
ejus refluxentem concava concutere. Alii Solem vapores
intra Terram concludere, hos quærentes exitum, graf-
fari cum non invenerint. Contra ratio statuit & expe-
riencia. Est in Occidentali Hispaniæ parte visendæ
mons altitudinis, multis concavis specubus. *Scalig.
Exerc. 38.* Tanto in iis aquæ præcipitantur fragore, ut
quinque milliarium sonitu impleant spacium, nihil ta-
men terræ motus ibidem. Nec ventus aut aër tamen
subiens mulus est; per canalium amplitudinem, &
diverticula dissipatur, longius proventus impetum ad-
mittit. Offendunt id metallicæ operæ. Immanes enim
fabricantur folles; vt aërem attrahant ne pigro suffo-
centur. Pugna ventorum nil facit. Illa namque ad la-
tus potius tendit, aut sursum sua levitate aspicit; ad pti-
mumque obstaculum turbinis instar à terra resiliunt.
Mare an occludat meatus, incertum. Raræ tantæ ad
maria cavernæ: Nec unico impetu illud ingredi potest,
quin iterum emittat. Sol non facilius vim suam in ter-
ram exerere potest, & exhalationem progignere, quam
elicere progenitam. Radii enim Solares non agunt abs-
que resistentia. Dum siccant & calefaciunt, aperient
eamdem; quia fortius in propinquum exhalationes as-
cendunt. Vna, ratione continuitatis, sequitur alteram.
Quin quoquo modo ingressæ, terram facillime regre-
diuntur, facilius quam ut concutiant. Nam & in cuni-
culis, ubi minimam pulvis rimam invenerit, accensus
frustraneam facit operam. Exhalatio igitur ab igne sub-
terraneo genita, terræ coercita visceribus, terræ motum
causatur. Id vel signum ostendere potest. Futuro ter-
ræ motu puteorum aquæ non modo ebullire, sed
& turbidiores fieri incipiunt, sulphurei efflantur odo-
res. Vnde? Similes in terræ cavernis vibrantur spiritus.
Plin. lib. 2.

ARTICULUS II.

De terra motuum loco, tempore, effectis.

O Bnoxia sunt Terræ motui, quæ ventum facile possunt capere. Solida eum non recipiunt, facile dissipant arenosa limo concreta, receptaculis carent venti capacibus, carent campestria cavernis. Tota tamen terra nunquam concutitur. Spiritus enim inclusi nullam ad ejus globum proportionem habent. Si accideret, divinæ adscribendum revera potentia, quod natura sibi vindicare videtur. Durationem si spectes, diversa diversa facit resistantia. Pauci Spiritus citius discutiantur, tardius copiosi, diutiusque tumultuantur. *Senec. Natural. l. 6. cap. 30.* Campania per plures tremuit dies. Principio anni quo L. Cornelius & Q. Minucius consules fuerunt, tam crebros terræ motus fuisse tradit Livius ut non tantum rei ipsius, sed & feriarum ob id indictarum tæderet homines. Idem narrat per dies duodequadraginta terræ motum fuisse, biennii duravisse spacio, & repetitis rediisse vicibus testantur alii. *Liv. l. 44. idem l. 45. Arist. l. 2. Meteor. c. 8. Plin. l. 2. cap. 82.* Effectuum talis est conditio, ut terrorem auditoribus incutiat, spectatoribus mortem. *Sape non solum domus aut urbes singulas aut familias haurit, sed gentes totas regionesque subvertit, & modo ruini opprimit, modo in altam voraginem condit, ac ne id quidem relinquit, ex quo appareat quod non est, saltem fuisse. Senec. l. 6. nat. c. 1.* Sed supra nobilissimas urbes, sine ullo vestigio prioris habitus solum extenditur, cum nimitum impulsæ, quassatæque spritu, maximæ terratum cavernæ corrunt. Sape in mari patefacto hiatu aquæ absorptæ sunt, in terra flumina, ut pisces & naves in eadem constiterint. Sape contra terra in tumorem elevata; in continenti montes, in mari produxit Insulas. Fluviorum interdum mutatur cursus, sublato ea in parte, in quam antea fluebat, tumore. Calamitatum plenæ historiæ. Supremo Neronis anno præta oleæque interce-

tercedente via publica, in contrarias, in agro Mar-
rucino transivere sedes. L. Marcio, Sexto Julio
Coss. in agro Mutinensi duo concurrere montes,
maximo affultantes crepitu. *Plin. l. 2. & l. 16. c. 40.*
Multæ tum elisæ villæ, animalia quæ intra fuere
exanimata sunt. In Pârthia locus est *pâzæ* à rimis di-
ctus. Ibi multa oppida & pagorum duo eversa sunt
millia. Cajetæ in Italia mons est ad meridiem, cujus
partem sic quondam terræ motus divisit, ut arte ho-
minum effecta videatur divisio, sub eo magno fertur
mare sonitu. *Agricola in reb. quæ effl. ex terra.* Helices
& Baræ oppidorum in sinu Corinthiaco ædificia in
alto apparuerunt. In Anania Insula ita haustum est
oppidum, ut ne vestigium quidem apparuerit. Non
longe à Ptolomaide fluctus maris in altum sublatis, ad-
eo se erexerunt, ut montis excelsi præ se ferrent spe-
ciem: qui postea ad terram devoluti, Tryphonis exer-
citus submersere. Cnejo Octavio, & C. Scribonio
Consul. pontes amnis Velini disturbavit, ripas ejus-
dem fluminis in aquas coniecit, saxa quibus fori so-
lum stratum erat, discussit; in oppido & in agris ædes
sacras commovit, quæ paucis post diebus concide-
runt. Terræ motu Lacedæmoniorum urbs, cum
mons Taigetus rumperetur, tota corruit. Bello Mi-
thridatico ad Apamæam Phrygiæ urbem, lacus, palu-
des, fontes & fluvii terræ motu emerferunt, plerif-
que veterum absorptis: & ex his unus salsus innume-
ram piscium & ostrearum effudit copiam; cum tamen
Apamæa longe absit à mari. *Nicolaus Damascenus.*
Fello verò Punico secundo tanti in Ligutia & finitimis
exitere motus ad Tyrthenum mare, ut flumina in con-
trarias fluxerint partes. Maxime mirandus terræ motus,
qui in Angliæ Provincia Herefordia, anno salutis
post seculum decimum quintum, septuagesimo primo
accidit; à Cambdeno his verbis describitur. Anno
salutis post seculum decimum quintum, septuagesimo
primo, XII. Cal. Martii, vesperti hora sexta, in O-
rientali Comitatus parte terra decessit, monsque cum
subiecta caute (ingenti mugitu primum & stridore ut
à vici-

à vicinis exaudiretur) tanquam si ex diuturno somno confurxisset, se extulit, & in superiorem locum, relicto cubili profundo, ascendit, secum una deferens arbores infixas, caulas & ovium greges. Arborum quædam terra obruta jacuere, aliæ monti accedendo adjunctæ, ita coaluerunt, ac si eo loco primum radices egressissent. Quo loco discesserat, hiatus 40 pedes latus, longum 80 ulnas reliquit. Ager omnis 20 iugerum plus minus erat; inter eundem Sacellum obvium evertit. Taxum in cœmeterio sitam ab Occidente in Orientem transtulit. Eadem vi publicas vias cum caulis, sepibus & arboribus insicis protulit. Ex culta pascua, ex pascua rursus cultam effecit. Terram eminentiorem, cui obviam occurrit provolutam, & vi majori actam, in montem celsiorem tanquam aggeri facto redegit. Ita cum à Vespere die Saturni, usque ad meridiem die Lunæ obambulasset, sublitit. Genus terræ motus Phisici *βροχυσμῶν* vocant. Huc denique refer, terræ motum in Apulia, qui anno 1627 contigit. Patuit supra ducenta milliaria, & maximam partem urbis S. Severo, Sarræ, Capreolæ, Dragonoræ, S. Lyaudri Prociæ evertit. Corripuit Assolum, Bovinium, Trojam, Andriam, Tranium, Foggitam, Campum marinum, Remitium Iustonium, Francam villam, Afanum, Consilinum, & c. 17. denique hominum interfecit millia. Non præsentia autem tantum ferre mala certum est: sed & futurorum esse prodromos. Nunquam Romam tremuisse, ut non futuri eventus alicujus id prænuntium esset, scripsit *Plinius l. 2. c. 84.* discordias in religione portendere, reliquit *Socrates*. Quapropter quod Romani olim ferias edicto imperando faciebant, id nos faciamus. Metuendum illis erat, ne DEVM alium pro alio nominando, falsa religione populum alligent: notus nobis est DEVS, cujus moveretur terra potentia.